

УДК 37.091.33

БИЛИМ БЕРҮҮ СИСТЕМАСЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫК ЫКМАЛАРДЫН ЗАРЫЛДЫГЫ

*Торогелдиева Г.С., Таласбаева Г.С.
Т. Бекболотов атындагы
Аксы колледжинин окутуучулары*

Аннотация: Учурда окутууда, тарбиялоодо жаш адамды ар тараптуу калыптандыруу күн сайын кыйындап баратат. Советтик сенек доорунун калыптанган, чектелген окутуу ыкмалары, усулдары эскирип, учурда окутуунун жаңыланган ыкмалары сунушталууда. Макалада ушул көйгөйлөр боюнча учкай сөз болмокчу.

Ачык сөздөр: Жаңычыл, система, окуу каана, дебат, интерактивдүү, ыкма, коом, түзүлүш, талкуу, позиция жараян

НЕОБХОДИМОСТЬ ИННОВАЦИОННЫХ ПОДХОДОВ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

*Торогелдиева Г.С., Таласбаева Г.С.
им. Т. Бекболотов
Преподаватели Аксийского колледжа*

Аннотация: В настоящее время обучения и воспитание юноши становится все сложнее. Хорошо зарекомендовавшие себя ограниченные методы обучения советской эпохи устарели, поэтому предлагаются современные методы обучения. В статье кратко рассматриваются данные вопросы.

Ключевые слова: Инновация, системы аудитория, дебат, интерактивный, метод, общество, структура, обсуждение, позиция, процесс.

THE NECESSITY INNOEATIVE APPROACHES OF EDUCATIO SISTEM

*Torogeldieva G.S., Talasbaeva G.S.
T. Bekbolotov
Teachers of Aksy College named after*

Annotasia: Nowadays, the training and education of a young people is becoming more complicated. The well-established, limited teaching methods of the Soviet era are outdated, and offers modern teaching methods. This article briefly discusses these issues.

Key words: Innovative, system, learning, debate, interactive, method, society, structure, discussion, position process.

Билим берүү системасындагы инновациялык жаңылануу – жаңыча окутууну, жаратууну, кабылдоону, баалоону өздөштүрүүнү жана педагогикалык жаңылыкты кабыл алуунун башкаруу процесси.

Педагогикалык инновациялык процесстер Батыштагы чет өлкөлөрдө 1950-жылдын акырында, ал эми Орусияда акыркы он жылдыкта атайын изилдөөнүн предметине айланды. Кыргызстанда инновация боюнча макалалар 1990 - жылы гана жарыялана баштады «Инновация» түшүнүгү латын тилинен которгондо «жаңыны киргизүү» дегенди билдирет. Бул илимий адабиятта кээ бир процессти жүргүзүүнүн жаңыча жолу катары түшүндүрүлөт. Ошондуктан, инновация аркылуу кайсы бир системада бир сапаттык абалдан экинчи бир сапаттык абалга өтүү процесси жүрөт десе туура болот. Демек «Инновациялык» процесс деген жаңычылдыкты жаратуучу, түзүүчү (иштеп чыгуучу), өздөштүрүүчү, колдонуучу жана жайылтуучу комплекстүү ишкер аракеттенүүнү өзүнө камтыйт. Мына ушул санап өткөн бардык ишкер аракеттенүүлөр окуу процессине киргизилгенде гана ал инновациялык окутууга жатат. Эгер ушул жаңыча ишкер, өстүрүүгө же башкарууга байланыштуу болсо, анда ал инновациялык тарбиялоо, өстүрүү же башкаруу

деп аталат. Инновациялык окутуунун методун жана формасын жаңылоо катары да көрүнөт. Эгер инновациялык окутуунун масштабы боюнча аныктагыбыз келсе, ал жекече модулдук системалуу болуусу ыктымал. Мисалы, мектепте окулбай турган, программдан тышкары окуу материалы өздөштүрүлүүгө тийиш болсо, же класска жаңы технология киргизилсе, ал модулдук жаңычылык деп мүнөздөлөт. Эгер бардык класстарга бирдей же бир нече класстарга жарыш түрүндө жаңыча программа киргизилсе, ал модулдук жаңычылык деп аталат. Эгер жаңычылдык бүткүл мектепти кайра курууга багытталса, же жаңычыл билим берүүчү мекеме уюштурулса, ал системалуу жаңычылдык деп аныкталат.

Учурда билим берүү тармагынын кабылган звеносун албайлы ар тараптуу кризиске туш келгендиги чындык. Коомду өнүктүрүүнүн эң маанилүү тармагы катары, улам жаңы өсүп келе жаткан муунду окутуп тарбиялоочу билим берүү тармагынын мындай абалы кимди ганан болбосун кайдигер калтырбайт .

Бул маселе боюнча жалпы коомчулук, бийлик бутактары, тармактык министирликтер, мекеме уюмдар, кесиптик бирлик уюмдары баш катырып өздөрүнүн көптөгөн программаларын, моделдерин, концепцияларын сунуштаганы менен анчалык майнап чыкпай келүүдө. Эң негизгиси эле каржылоонун булактарына, окутуунун материалдык базасына барып такалышы бул мыйзам ченемдүү эле көрүнүш деңизчи, бирок андан тышкары негизги иштеринин башкы кризисинин себептерин эмнеден көрүүгө болот? Ушул суроонун тегерегинде ой толгоп айрым жоопторун өз алдынча иликтеп аракеттенип көрөлү .

Адегенде ушул кезге чейин белгиленип келген билим берүү тармагынын эң өзгөчө көйгөйлөрүнө токтолсок: - эң башкысы адистерди кесипке даярдоонун деңгээли менен коомдун талаптарынын арасындагы дал келишпестик. Мындай айырмачылык жаңы технологиялык инновациялык системалардын колдонулушу менен, ошондой эле элдин билимдүүлүгүнүн жогорку деңгээлин талап кылуучу интернационалдык процесстерге байланыштуу болуп жатат.

Билим берүүдө дагы бир өзгөчө көйгөй бул билим берүүнүн эки компонентинин өткөн муундагы саржымалдык маданий тажрыйбасына ээ болуу жана адамдардын жашап эмгектенүүсүндөгү түрдүү бири - бирине болгон байланышсыздыгы. Ушул эки көйгөй далай ирет талкууланып конкуренттүү, ынамдуу сунуштар биргелигине карабастан атайын түздөн түз жетекчилер, адистер анын аткарууда чечкинсиздигин, алсыздыгын көрсөтүп реформаны көз көрүнөө артка тартууда. Маселен өнүккөн Европа өлкөлөрүндө Америка, Япония, Кытай сыяктуу өлкөлөрдүн мисалында алардын окуу системасы алардын көлөмү боюнча кан какшатып айтып далилдейт .

Бүгүнкү күндө инновациялык багытта билим берүүдө педагогикалык системаны бардык методологиялык структуралык элементтерин өзгөртүүгө туура келүүдө. Алар: окуу планы, программасы, анын мазмуну, окутуунун методдору, формалары, колдонулган окуу каражаттары жана анын натыйжалуулугун кайра карап чыгуу зарылдыктары келип чыгууда. Учурда билим берүүнүн жаңы инновациялык процесстеринде педагогикалык системага жаңыланган интерактивдүү мүнөздөгү жаңы методдорду киргизилип жаткандыгын баарыбыз билебиз. Натыйжада педагогикалык билим берүү системасындагы коомдун учурку талаптарына карата бүгүнкү инсанга жаңы деңгээлдеги таасирдүү билим берүү үчүн, окутулуучу предметтердин методологиялык структурасын модернизациялоо керек экендиги, аларды кайрадан жаңыртып иштеп чыгуу, окуу процессинде калыптандыруу. Талап кылынууда. Заманбап талабы, студенттердин психологиясын, ички ой-мудоолорун туура түшүнүп, аларды таанып билүүчүлүк кызыкчылыктарын, эмоциясын, эркин, ачып жана бирдиктүү аракеттенүү менен өз алдынча эмгектенип билим алууга муктаждыктарын пайда кылуу, жаңы чыгармачылык менен иштөөчү новатор мугалимдердин эффективдүү иштеринин жыйынтыктары болууга тийиш. Демек окуу процесстиндеги жаңы талаптарга карата жаңы ишмердүүлүктү жогорулатууга ар кандай

жаңы маалыматтардын технологиялык процесстери киргизилсе ал Инновациялык багытта окутуу деп атап келебиз.

Биздин оюбузча эң алгач инновациялык ыкмаларга өтүү үчүн бүткүл педагогикалык системанын структуралык элементтерине анын мазмунун методдорун, формаларын, каражаттарын жана натыйжалуулугун кайра карап чыгуу зарыл. Анткени билим берүүдөгү инновациялык аракеттер айрым педагогикалык системага киргизилүүчү ыкмалар чектөөгө алынып өз алдынчалуулугу өз деңгээлине көтөрүлө албай калууда.

Учурда мектептерде дээрлик эски ыкма түшүндүрүп көрсөтүү репродуктивдик ыкмалар басымдуу колдонулуп, окуучулар билимдерди билгичтиктерди жана көндүмдөрдү мугалимдин айтканынан, көрсөтүүсүнөн, китеп окуудан гана алышат. Окутуу процесстерин өткөрүүдө окуучулар аларды мугалим сураган кезде гана өз билгендерин эстеп калгандарын кайталап айтуу менен гана чектелишип, өз алдынча ойлоону, эмгектенүү мүмкүнчүлүктөрүнөн ажырашат. Натыйжада окутуу окуучулар үчүн бир ончой тажатма мүнөзгө айланат да, алардын окууга билим алууга болгон кызыгууларын пассивдештирет бул окутуунун баардык эле чөйрөлөрүнө мүнөздүү.

Мындай тунгуюк учурунда кандай инновациялык ыкмаларды колдогууга болот?

Эң башкысы аларды эркин пикир алышууга, өздөрү кызыккан суроолорду тартынбастан берип ачык талкууга тарта билүү. Анткени гумандаштыруу, толеранттуулук абалында алар өз пикирлерин сунуштоого, өз алдынча ой жүгүртүү абалына жетишүүнү шарттайт. Мындай абалда окутуучу талкуунун модератору катары кызыктуу, актуалдуу, талаш - тартыштуу маселени айрыкча коомдогу көйгөйлөр проблемалар, боорукердик, кайрымдуулук иштерине байланышкан ойлорду козгогону максаттуу. Ушундай эле системалуу иштердин уландысы катары тегерек стол ачык талкуу, дебаттык кече, анкеталык иликтөө, социологиялык анкета, доклад, реферат жазуу, эссе, сочинение жазуу жумуштары аткарылышы керек. Кандай гана иш чаралар каралбасын эң алгач класстын, аудиториянын даярдыгы алардын тажырийбага болгон көз карашы сөзсүз эске алынат.

Ушул иштерди аткарууда окутуучу өзү системалуу көзөмөлдөп, улам жаңы тапшырмаларды аныктап, жыйынтыктарды убак - убактысы менен чыгарып көзөмөлдөсө натыйжа болоору шексиз. Мындай учурда класстын окуучулары кошумча маалыматтарды кайдан алышат, кандай кабылдашат ушул маалыматтары да маанилүү. Анткени көпчүлүк окуучулар интернет сайтынан даяр маалыматтарды издөөгө берилип, өз алдынчалык, демилгелүүлүк сапаттары начарлашат. Билим берүү тармактарынын адистеринин белгилөөсүндө окутуунун стандарттуу эмес ыкмасы десе эле толгон – токой көрсөтмөлөр, даяр сүрөттөр плакаттар, планшеттер, карточкалар, жана башка анчалык таасир көрсөтө албаган күнүмдүк сабак үчүн зарыл көрсөтмөлөргө гана таянышат деп белгилешет.

Бул калыс сынга ынануу менен окуучуларыбыз ар бир өз предменти учурунда өз илиминин тегерегинде чыгармачылык менен ыктуу эмгектенсе, натыйжа кыйла өсмөк.

Педагогиканын тарыхын карап көрсөк адамзат жашоосунун баардык этаптарында жаңылануу аракеттери көрүлүп келинген. Тилекке каршы, билим берүү тармагы кайсыл доордо болбосун, коомдук өнүгүүнүн артында жүрүп олтурган. Бул билим берүү ишинде колдонулуп келген салтка айланган усул, ыкмалар, окутуу формалары менен түшүндүрүлөт.

Инновациялык ыкма десе эле баягы көнгөн ыкмага кайрадан кылчандап, сабак-таймаш, сабак - викторина, сабак – панорама, сабак-дуэль деп дагы эле өз нарк – насилден алыстап баратабыз. Акыркы кездерде популярдуу боло баштаган интернативдик окутууну колдонуу бир топ ийгиликтүү болгудай. Анткени бул ыкманын негизги усулдук негиздери диалог, талаш – тартыш дискуссия талкуу, сынчыл ойлом сыяктуу проблемалуу кырдаал болуп саналып, изилдөө ишмердигин кескин жогорулатат. Интерактив – сөз англис тилинен которгондо өз ара аракеттешүү маанисин туюндурат.

Интерактивдик ыкманын өзөгүн түзгөн диалог бул жеке окуучу менен окуучу эмес окуучу менен мугалимдин ортосунда туруктуу жүргүзүлгөндүктөн өзгөчө тактык менен жүргүзүү шарт .

Эн негизгиси окуучуга мугалим тарабынан мамиле өзгөрүп, мен кожоюнмун мен башкарам, тынч олтуруп уккула, шыбырашпагыла, каяша суйлобогуло, мен айтканды көчүргүлө жана башка негизсиз талаптарды таңулоосу жарабайт. Класста же аудиторияда бала кысынбагандай, коркпогондой, жалтанбагандай эркин олтуруп, чыгармачылык менен өз оюн айта ала турган гумандуу, тең укутагы бирдейлик даражада шарт түзүү зарыл.

Интерактивдик режимде сөзсүз окуучу менен окутуучунун граждандык, укуктук, гумандык, демократиялык позициялары топ келүүсү шарт. Жогорудагы конкреттүү сунуштарды белгилөө менен учурдагы психологиялык позициясы ар түрдүү окуучулар менен иштөөдө инновациялык ыкмаларды колдонуу, аны орундуу колдонуу өзгөчө маниге ээ. Анткени коомдогу улам жаңы муун үчүн чөйрө таасири, айлана чөйрөдөгү түрдүү шарт стандарттүү эмес натыйжалуу ыкмалар менен иштөөнүн зарылдыгын шарттап келүүдө.

Азыркы ааламдашуу доору педагогикалык инновация процесстерине да өзүнүн оң таасирин тийгизүүдө. Мурда бир жаңы ыкманы, усулду үйрөнүү үчүн убакыт, акча коротуп, башка районго, облуска же кайсы бир өлкөгө барыш керек болсо, азыр андай зарылчылык жок. Көрсөтмөлүү сабагындан от да Ютубка же Фейсбукка жайгаштыр, канча адам көрүп, өз пикирин, сунушун айтат. Кесиптик жактан өзүң да өсөсүн, башкага да жакшы ойду акысыз белекке бересин. Бир сөз менен айтканда, колубуздагы маалымат технологиялары адамдар ортосундагы баарлашууну тездетүүгө жол ачты.

Демек, бүгүнкү макаладан көрүнүп тургандай, ушуга чейин педагогикалык инновацияны биз бир беткей түшүнөбүз. Учурдагы инновация кайсы бир алдынкы ыкманы кийирүү эмес, ал ошол жаңы ойду, ыкманы азыркы маалымат технологияларын шыр колдонуу аркылуу бүтүндөй массага жайылтуу болуп эсептелет.

Колдонулган адабияттар:

1. Мамилекеттик тил жана энциклопедия борбору. Педагогика (энциклопедиялык окуу куралы) .- Б .:2004.
2. Муратов «Дилбаян – Дил Сары, Тил Сыны», Бишкек 2008.
3. «Кыргыз Адабияты «Газетасы, Январь.
4. Үй -бүлө Турмуштун Этикасы Жана Психологиясы.
5. 5.Коомдук- билим берүү жана илимий популярдуу Гезит .